

KURUMLAR VE EVRİM: VEBLEN'DEN HODGSON'A EVİRİMCİ İKTİSAT METODOLOJİSİ

Adem LEVENT*

Öz

1980 sonrası dönemde evrimci iktisat yükselişe geçmiş ve ana akım iktisadı değiştirme gücü vurgulanmıştır. Fakat evrimci iktisadın ne olduğuna yönelik disiplin içinde bir anlaşmazlık ve karışıklık mevcuttur. Bu karışıklığa bağlı olarak evrimci iktisat disiplinde altı farklı yaklaşımla ifade edilmektedir. Bu çalışma ise Veblen'e atıfla gelişen ve 1980'lerden günümüze Hodgson tarafından güçlü bir şekilde sürdürülen evrimci-kurumsal iktisatla ilgilidir. Hodgson, iktisadın etkin bir sosyal bilim olabilmesi için Veblen'in düşüncelerini ve Veblen'le bağlantılı Darwinizmi benimsemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu öneri Veblen'in post-Darwinist iktisat önerisini genelleştirilmiş Darwinizm olarak sunmaktadır. Hodgson'un Veblen'e yaslanarak geliştirdiği genelleştirilmiş Darwinizm önerisi, fizik özelinde başlayan iktisattaki bitmeyen doğa bilimi arayışının heterodoks iktisatta da güçlü bir şekilde karşılık bulduğunu göstermektedir. Burada yapılan veya yapılmak istenen doğacılık temelinde bir sosyal teori inşasıdır. 19. yüzyıl düşünsel kodlarına bir dönüş çağrısıdır. Özelde evrimci düşünce ve genelde de doğacılık düşüncesi 19. yüzyıl düşünsel koşullarına gömülüdür. Dolayısıyla günümüzde evrimci iktisadın yükselişi, bir taraftan 19. yüzyıldakine benzer şekilde hem doğa biliminde hem de sosyal bilim de tek geçerli bilim metodolojisi ve hatta metodoloji olmanın ötesinde ontoloji teklifini içerirken diğer taraftan Batı düşüncesinin doğacılık ve bilimcilik şeklinde tekrar örgütlendiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal İktisat, Evrimci İktisat, Birikimli Nedensellik, Genelleştirilmiş Darwinizm, Sosyal Evrim

---

* Dr. Öğretim Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Mail: a.levent@alparslan.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-1683-6107

Institutions and Evolution: Evolutionary Economics Methodology from Veblen to Hodgson

Abstract

In the post-1980 period, evolutionary economics started to rise and its power to change the mainstream economics was emphasized. However, there is a disagreement and confusion on the discipline toward what evolutionary economics is. Due to this confusion, evolutionary economics is expressed in six different approaches in discipline. This study is about evolutionary-institutional economics, which developed in reference to Veblen and which has been strongly maintained by Hodgson since the 1980s. Hodgson emphasizes that for economics to be an effective social science, it must adopt Veblen's ideas and Darwinism related to Veblen. This proposal presents Veblen's post-Darwinist economics proposal as generalized Darwinism. Generalized Darwinian proposal developed by Hodgson leaning on Veblen, shows that the nonfinite quest for natural science in economics which started particularly in physics begins with a strong response to heterodox economics. What is done or intended to be done is to construct a social theory on the basis of naturalism. It is a call for return to the 19th century intellectual codes. Evolutionary thought in particular and the ideas of naturalism in general are embedded in 19th century intellectual conditions. Therefore, the rise of evolutionary economics today, is the only valid science methodology, even the ontology in natural science and social science as in the 19th century as well as showing that Western thought is reorganized as naturalism and science.

Keywords: Institutional Economics, Evolutionary Economics, Cumulative Causality, Generalized Darwinism, Social Evolution.

1. Giriş: İktisatta Evrimci Yaklaşımlar

1980 sonrası dönemde iktisat disiplini birbiriyle bağlantılı iki gelişmeyle karşı karşıya kalmıştır. Birincisi, neoklasik teorinin kurumların önemini kabul edip kurumsal iktisatla yakınlaşarak yeni kurumsal iktisat¹ olarak örgütlenmesi ve kurum kavramını disiplinin

---

¹ Kurumsal iktisat içerisinde eski (orijinal/asıl) ve yeni olmak üzere iki gelenek bulunmaktadır. Eski/orijinal kurumsal iktisat, 20. yüzyılın başlarında Amerika'da ortaya çıkmıştır. Bu gelenek, Thorstein Veblen, Wesley Mitchell, John R. Commons, Clarence Ayres gibi düşünürlerin yazılarıyla beraber ortaya çıksa da son yıllarda *Journal of Economic Issues* mecrasında yazan Allan Gruchy, Wendell Gordon, Marc

dışına ihraç ederek sosyal bilimlerin temel disiplinlerinde yaygınlaştırması, diğeri ise ilk gelişmeyle bağlantılı yeni araştırma programlarından biri olarak evrimci iktisadın yükselişidir. Kurumsal iktisat ve evrimci iktisadın paralel yükselişi, tarihsel beraberliklerine dayanarak iki yaklaşım arasında yakın ilişkiler kurulmasına neden olmuş, hatta iki yaklaşım eş anlamlı kullanılmış ve ana akım iktisadın, bu iki gelişmeyi bünyesine katarak yenilenme çabasında olmasını zorunlu kılmıştır. Bu iki gelişme öncesi, marjinalist devrimle başlayan ve İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde büyük oranda kurumsallaşmasını tamamlayan neoklasik iktisat, disiplinde ana akım olarak yer almaktadır. Ana akım olarak neoklasik teorinin üç temel özelliği bulunmaktadır. Bunlar; denge, rasyonalite ve kişisel çıkarıya dayalı bireysel davranış “kutsal” üçlüsüdür (Colander vd., 2004, 485). Ancak 1980 sonrası yeni araştırma programlarının disipline dâhil olmasıyla beraber ana akım iktisat olarak neoklasik teorinin yüzü değişmeye başlamış ve söz konusu üç özellik büyük oranda önemini azaltırken disiplin içinde çoğulculuk tartışmaları baş göstermiştir.² Yeni araştırma programları ise nöroiktisat, deneysel iktisat, davranışsal iktisat, oyun teorisi, evrimci iktisat, kompleksite iktisadı ve yapabilirlik yaklaşımı olarak görülmektedir (Davis, 2006; 2008; 2019).

İktisat ve sosyal teoride, 1980 sonrası dönemde, evrimci

Tool ve benzeri birçok iktisatçının çizgisini de ifade eder. İkinci gelenek olan yeni kurumsal iktisat ise, klasik, neoklasik ve Avusturya iktisadında kurumsalçı temaların bulunmasıyla 1970 sonrasında ortaya çıkmıştır. Yeni kurumsal iktisat, mülkiyet hakları, işlem maliyetleri, organizasyon teorisi ve hukuk yaklaşımlarını içermektedir. Ronald Coase, Oliver Williamson, Douglass North, Richard Posner öne çıkan önemli yeni kurumsal iktisatçılardır (Rutherford, 1994, 1-2). Eski/orijinal kurumsal iktisatta bireylerin kurumsal ve kültürel çevreden etkilendiği kabul edilirken yeni kurumsal iktisatta bireyler, evrensel bir şekilde davranan ve faydasını maksimize eden verili ajanlar olarak görülür. Bu, iki geleneği birbirinden ayıran en önemli farktır (Hodgson, 2000, 318). Bu nedenle eski/orijinal kurumsal iktisat heterodoks iktisat içerisinde kabul edilirken yeni kurumsal iktisat heterodoks iktisada dâhil edilmez (Hodgson, 2019a, 25; 2019b).

² Neoklasik teorinin yüzünün değiştiği ve hatta değişmekle kalmayıp öldüğüne ilişkin bkz. Colander (2000); Davis (2017; 2019).

gelişmelerin önem kazanması nedeniyle söz konusu yeni araştırma programları arasında evrimci iktisat öne çıkmış ve evrimci iktisadın ana akım iktisadı değiştirme gücü vurgulanmıştır.³ Öyle ki evrimci iktisadın disiplin içindeki konumu hızla yükselişe geçmiş ve hatta evrimci iktisadın yeni ana akım iktisat olarak görülmesi gerektiği ifade edilmiştir (Hodgson, 2007a). Ancak ilgili popüleriteye rağmen evrimci iktisadın ne olduğuna yönelik disiplin içinde aynı oranda bir anlaşmazlık ve karışıklık mevcuttur (Witt, 2008, 548; Hodgson, 2013a). Bu karışıklığa bağlı olarak disiplinde evrimci iktisadın altı farklı yaklaşımla tanımlandığı görülmektedir.⁴ Son yıllarda bunlar arasında yakınsamalar da söz konusudur. Birincisi, Thorstein B. Veblen'in 1898 yılında tartıştığı "evrimci" ve "post-Darwinist" iktisattır. Veblen ve John Commons'a dayandırılan kurumsal iktisat geleneğinde "kurumsal" ve "evrimci" terimleri sıklıkla aynı anlamlara gelecek şekilde kullanılmaktadır. Amerika'daki kurumsal iktisatçılar birliği olan *Evrime İktisat Derneği (Association for Evolutionary Economics)* ve bu derneğin Avrupa'daki akraba topluluğu *Avrupalı Evrimci Politik İktisat Derneği (European Association for Evolutionary*

---

³ Ancak yeni araştırma programlarının ana akım iktisadı bütünüyle değiştirme ihtimali tartışmalıdır. Ana akımın bu çeşitlenmesi görünüşte bir çeşitlenmedir. Çünkü ana akım ile yeni araştırma programları aynı ontolojik zemine oturmaktadır. Kompleksite, evrim, çok boyutluluk, nöroiktisat, davranışçılık vb. gibi eğilimler formalistik modelleme çerçevesine dayanmaktadırlar. Her biri matematiksel modellemede ısrarcıdırlar. Bu yeni yönelimler metodolojik bireyciliği daha radikal bir boyuta da taşımaktadırlar, çünkü bireyin toplumsal etkileşim içerisinde aidiyet kazanması fikrine, toplumsallık fikrine tamamen yabancı bir maddi beden olarak kavrandığı bir evreye varılmış olmaktadır. Bedenin inceleme nesnesine dönüşmesi, iktisadi olanın toplumsallık içerisinde kavranabilmesinin imkanını bütünüyle ortadan kaldırırken, ana akımın halen kullanmakta olduğu matematik dille her şeye rağmen metaforik kalan doğa bilimi taklidi giderek taklit olmanın ötesinde bir doğa bilimi olmaya doğru disiplini götürmektedir (Yılmaz, 2012, 6-7).

⁴ İktisatta evrimci düşüncenin en az altı farklı yaklaşımla sınıflandırılması Geoffrey M. Hodgson'a (1996) aittir. Elbette söz konusu sınıflandırmanın bir keyfilik veya toptancılık taşıma ihtimali bulunmaktadır. Olanaksız şeylerin bir araya getirilmesi, Michel Foucault'nun (2001, 11-13) Jorge Luis Borges'in Çin ansiklopedisinde hayvanların tasnifine dayanarak dediği gibi hayali ve keyfidir. Sınıflandırma düşünceye hem sınır çizer hem de düşünceyi alışılmamış buluşmalara doğru götürür.

Political Economy) buna örnektir. İkincisi, Joseph Schumpeter'in kapitalist gelişmeyi evrimci bir süreç olarak tanımlamasıdır. *Evrimci Ekonomi Dergisi (Journal of Evolutionary Economics)* Schumpeter'den etkilenerek oluşan *Uluslararası Joseph Schumpeter Derneği'nin (International Joseph Schumpeter Association)* yayın organıdır. Üçüncüsü, Avusturya iktisat okulunun yaklaşımı sıklıkla "evrimci" olarak kabul edilir. Okulun kurucusu Carl Menger'in paranın ve diğer kurumların evrimini tasvir etmesi ve ayrıca Friedrich A. Hayek'in *kendiliğinden (spontaneous)* düzen kavramı ile evrim metaforunu ilişkilendirmesi evrimci iktisat olarak görülmektedir. Dördüncüsü, Adam Smith, Karl Marx ve Alfred Marshall gibi aynı kategoride buluşması zor olan muhtelif yazarların düşüncelerinin doğası gereği "evrimci" olarak tanımlanmasıdır. Beşincisi, teorik biyolojideki matematiksel çalışmalardan esinlenen ve matematiksel iktisatta gelişen evrimci oyun teorisinin önem kazanmasıdır. Sonuncusu ise, Amerika'daki Santa Fe Enstitüsü'nde gelişen ve bazen "evrimci" olarak görülen "kompleksite/karmaşıklık teorisi"dir. Bu yaklaşım, kaos teorisi, çoğaltıcı dinamik, genetik algoritma, genetik programlama ve çeşitli bilgisayar simülasyonlarını kapsamaktadır (Hodgson, 1996, 697).

Elinizdeki çalışma konuyu sınırlandırmak için söz konusu altı evrimci yaklaşım içinden sadece birincisi ile ilgilenerek iktisattaki evrimci gelişmeleri analiz etmeyi hedeflemektedir. Veblen'e atıfla gelişen evrimci iktisat yaklaşımı 1980'lerden günümüze eski/orijinal kurumsal iktisatçı Geoffrey M. Hodgson tarafından güçlü bir şekilde sürdürülmektedir. Hodgson, iktisadın etkin bir sosyal bilim olabilmesi için Veblen'in düşüncelerini ve Veblen'le bağlantılı Darwinizmi benimsemesi gerektiğini vurgulamaktadır. 21. yüzyılda etkili bir kurumsal iktisat yaklaşımı geliştirmenin yolu, 20. yüzyılın ilk çeyreğindeki Veblenci/Darwinci kurumsalcılığa dönüşten geçmektedir. Bu nedenle Hodgson için düşünceler tarihi, sadece akademik tutku mekânı değildir. Bugünü kuran düşünce mekânlarıdır (Hodgson, 2004a, 8). Kurumsal evrimci teori inşası,

sadece ekonomik büyüme ve gelişmede kültür ve teknolojinin rolünü çözümlenecektir. Aynı zamanda bireysel aktörlerin yanında kurumların evrimini kapsayacak bir sosyo-ekonomik evrimin gelişimini sağlayacaktır (Hodgson, 2007b, 336-337; Hodgson, 2015).

Veblen'den Hodgson'a evrimci iktisadın izini sürmek bir taraftan evrimci iktisadın ana akım iktisat eleştirilerini içerirken diğer taraftan hem kurumsal iktisadın temel yönelimleri hem de kurumsal iktisat ve sosyal teori ilişkileri hakkında bilgiler sunacaktır. Ayrıca çalışma boyunca evrimci iktisadın doğrudan tanımını vermek yerine ele alınan yaklaşımlarla kendiliğinden bir tanımın ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Çalışmanın sınırları gereği disiplin içindeki diğer evrimci yaklaşımlara değinilmeyecektir. Bu bakımdan öncelikle Veblen'in kurumsal/evrimci iktisat temelinde düşüncelerine ve neoklasik iktisat eleştirilerine yer verilecektir. Daha sonra Darwin, Veblen ve Hodgson arasındaki düşünsel bağlantı açıklanacak ve bunun günümüzdeki disiplinler imaları analiz edilecektir. Bu bağlantı bir taraftan evrimci metodoloji temelinde 19. yüzyıla atıf yaparak yeni bir sosyal teori inşasını ifade ederken diğer yandan Batı düşüncesinin de temel yönelimlerini ortaya koymaktadır. İlgili sosyal teori inşası, örtük de olsa, modern Batı düşüncesinin doğacılık şeklinde örgütlendiğini içermektedir. Bu bağlamda çalışmanın temel iddialarından biri, kurumsal iktisat özelinde yürütülen evrimcilik tartışmasına dayanarak ister egemen isterse muhalif olsun bütün Batı düşüncesinin güçlü bir şekilde doğacı düşünceden kaynaklanan yönler taşıdığını vurgulamaktır.

2. Veblen, Post-Darwinist İktisat Önerisi ve Kurumlar

Kurumsal iktisadın yükseliş ve düşüşü ile evrimci iktisadın yükselişi ve düşüşü arasında sıkı bir ilişki vardır. İki savaş arası dönemde kurumsal iktisat Amerika'da baskın konumdayken İkinci Dünya Savaşı sonrasında gücü zayıflamış ve disiplinin çeperine itilmiştir. Ancak 1970 ve 1980'lerden sonra, neoklasik teoriyle yeni

kurumsal iktisat yeni bir sentez gerçekleştirerek sosyal bilimlerde kurumsalcılık tekrar güçlenmiştir. Aynı durum aşağı yukarı evrimci iktisat için de geçerlidir. Yüzyıl dönümünden 1980'li yıllara kadar varlık gösteremeyen evrimci iktisat, 1980 sonrasında yeni araştırma programlarından biri olarak gelişmiş ve disiplin içinde güç kazanmıştır. Hem iktisadı bir süreç olarak ele almaları hem neoklasik teori eleştirileri hem de tarihsel tecrübe benzerliği iki yaklaşımın eş anlamlı kullanılmasına neden olmuştur. Her iki yaklaşımın öncü ismi ise Thorstein B. Veblen'dir. Veblen (2011) için kurumlar, evrimsel süreç içinde gelişen düşünce alışkanlıklarıdır. Bu nedenle kurum ve evrim neredeyse eş anlamlı kavramlardır.

Kurumsal ve evrimci iktisadi düşünce, metodolojik olarak, Veblen'in 1898 yılında yazdığı "*İktisat niçin evrimci bir bilim değildir?*" (*Why economics is not an evolutionary science?*) makalesiyle başlatılmaktadır. Veblen, 1900 yılında yazdığı "*İktisat biliminin ön kabulleri III*" (*The Preconceptions of Economic Science III*) adlı çalışmasıyla da evrimci yaklaşımını genişletmiştir (Jennings - Waller, 1994, 1001). Veblen (2017), çağının iktisat teorisini *sınıflandırmaya (taxonomy)* dayandığı için eleştirmiştir. Ona göre iktisat, Darwinci bir bilim olmalıdır. Çünkü çağın bilimi Darwinizmdir. Darwinizm modern bilimdir, modernizmdir. Modern bilimler evrimsel bilimlerdir. İktisat bilimi çağının gerisinde kalmamak için Darwinizmi takip etmek zorundadır.

Bu bakımdan Veblen'in ana akım iktisada yönelttiği en önemli metodolojik eleştiri, ana akım iktisadın *Darwin öncesi (pre-Darwinian)* bir bilim olmasıdır. Veblen'e göre Darwincilik yalnızca bir biyolojik evrim teorisi değil, 19. yüzyıl sonunda çok sayıda disiplini etkilemiş olan genel bir "evrimci bilim" modelidir. Veblen, iktisadın evrimci bir bilim olamadığı için kendi zamanının gerisinde kaldığını iddia eder. İktisat eninde sonunda evrimci bir bilim olacaktır, henüz olmamış olması sadece bir zaman sorunudur. Fakat hâlihazırda Veblen için iktisat, sınıflandırmadan öteye geçememektedir.

Sınıflandırmacılık Darwin öncesi bilim kavrayışının tipik tarzıdır ve bu yaklaşım aynı zamanda *erekbilimseldir (teleological)*. Darwinci yaklaşım ise erekbilimsel olmayan bir değişimi esas alırken, *ayağı yere basan (matter of fact)* bilgiye ve *birikimli nedenselliğe (cumulative causation)* yaslanır. Neoklasik iktisadın kurgusal bir bireyden yola çıkarak oluşturduğu teori, iktisadi dünyanın değişimini Darwinci bir perspektiften toplumsal bir süreç olarak ele alacak bir donanımına sahip değildir. Oysa bireyler geçmiş tecrübelerin, geleneğin ve maddi süreçlerin ürünüdürler. İzole edilmiş bir birey kavramlaştırması ile toplumsal üretim ve tüketim tarzının değişimini anlamak mümkün değildir (Yılmaz, 2018, 227).

Veblen'e göre klasik iktisat ve Alman tarihçi okulu sınıflandırmacı bakış açısına sahiptir. Modern bilimin evrimsel olarak tanımladığı yollardan ziyade Darwin öncesi gelişme spekülasyonlarını takip etmişlerdir. Diğer taraftan Avusturya iktisat okulundan Menger de marjinal fayda ve subjektif değeri olguların genetik incelemesi olarak ele almamıştır ve iktisadı sınıflandırmacı olarak kabul eden klasik geleneğin dışına çıkamamıştır.⁵ İktisat teorisinin geçerli tüm formülasyonlarında, İngiliz ya da Kıta Avrupa iktisatçılarına ait olup olmadığı fark etmeksizin, araştırmaya konu olan insan malzemesi hedonist terimlerle tasarlanır. Veri kabul edilen insan doğası, pasif ve esas itibarıyla durağan ve değiştirilemezdir. Hedonist kavrayışa göre insan, bir haz ve elem hesaplayıcısıdır, faaliyet alanında uyarıcı itki homojen mutluluk arzudur. Ancak daha sonraki antropolojik araştırmalar insan doğasına dair farklı bir kavrayış sunar. İnsan basitçe çevre kuvvetlerin yörüngesinde yer alarak tatmin edilen bir arzular yığını

---

⁵ Peter Boettke, Veblen'in Menger'i hedonizm üzerinden eleştirmesine karşın, Avusturya iktisat okulu ve kurumsal iktisat arasında evrimci düşünce konusunda bir mutabakat olduğunu düşünmektedir. Belirsizlik ve sınırlı bilgi dünyasında yaşamın kabulü ile ekonomik sürecin statik denge modelleriyle açıklanmaması iki okulun ortak noktasıdır. Hem kurumsalcılara hem de Avusturya iktisat okulu mensuplarına göre ekonomik süreç dinamiktir. Kurumsal değişim ve ekonomik süreç her iki okulun ortak vurgusudur (Boettke, 1989, 78).

değildir, daha ziyade gözler önüne serilen etkinlikte dışa vurulan ve gerçekleştirilmeye çalışılan eğilim ve alışkanlıkların tutarlı bir ürünüdür. Bireylerin iktisadi yaşam tarihi, araçların amaçlara birikimli bir şekilde adaptasyonu sürecidir (Veblen, 2017, 84-85).

Böylece Veblen'in evrimci yaklaşımı, neoklasik teorinin faydacı ve hedonist insan davranışı izahını içermez. Neoklasik teori, iktisadi insan yaklaşımından ötürü insanları bencil varlıklar olarak görür ve bu bencilliğin tercihler sonucunda oluştuğunu anlatır. Ancak Veblen bu açıklamayı kabul etmez. Veblen'in sosyo-ekonomik evrimi, bireysel aktörlerin yanında kurumların ve yapıların da evrimini içerir. Sosyal süreç teorisi, aynı zamanda yaşamın gelişmesidir. Sosyo-ekonomik evrim de bireylerden ziyade kurumlar seleksiyonun objeleridir (Hodgson, 1998, 419). Bu yaklaşımla Veblen, metodolojik bireycilik ve metodolojik holizm arasındaki ikiliğe kapılmadan evrimci sürecin sonucu olarak aktör ve yapı ilişkisini çözümlenmeye çalışmıştır. Veblen'e göre Darwinizm bu ikilikten çıkış yoludur. Darwinci nedensel açıklama çerçevesi kurumların gelişimini açıkladığından ötürü insan eyleminin nedensel sürecini açıklar (Hodgson, 1998, 426). Veblen, birey-yapı ikiliğini aşmak amacıyla teleolojiden ayrı bir şekilde Darwinci metodoloji hattı geliştirmek istemiştir. Veblen bireylerin amaçlı aktörler olduğunu reddetmez ancak kurumsal ve kültürel evrimin, nedensel süreçlerin amaçlanmamış sonuçları olarak görülmesi gerektiğini iddia eder (Rutherford, 1998, 465).⁶

Veblen, Darwinci evrim sürecinin üç ilkeyi kapsadığını belirtir. Birincisi, nüfus ve türler arasında uzun süreli varyasyon/değişim zorunluluğu vardır. Varyasyonlar/değişimler, kökeninde amaçlı veya rastgele olabilir ama doğal seleksiyon onlar olmadan işlemez. İkincisi, kalıtım veya süreklilik mekanizması, yavruların ebeveynlerine

---

⁶ İnsan dizaynının değil ancak insan eyleminin niyetlenmemiş sonuçları, Veblen ile Hayek'in evrimci yaklaşımlarının ortak noktası olduğuna ilişkin bkz. Boettke (1989).

benzemesi için gereklidir. Yani kalıtım mekanizması yoluyla bireysel karakterler diğer kuşaklara aktarılır. Üçüncüsü ise, doğal seleksiyon işlemektedir. En iyiye uyarlanmış organizma hayatta kalır. Var olma mücadelesinin sonucunda bu güç ona verilmiştir. Bu üç özellik Veblen'in sosyo-ekonomik çalışmalarına yansımıştır (Hodgson, 2004b, 353; Hodgson, 2008).

Darwinci mutasyon, kalıtım ve varyasyon/değişim ilkeleri Veblen'in çalışmalarında içgüdü ve kurumlar bağlamında kullanılmıştır. Veblen'e göre Darwinci bilim, değişken büyümenin şartlarını belirtmek zorundadır. Darwinci düşünce ekonomide, kurumların kökenini, gelişimini, sürekliliğini ve değişimini belirtmelidir. Seleksiyon talancı ve barışçı değişim arasındadır. Kültürel değişim birikimlidir. Alışkanlıkların birikimi sonucu kültürel büyüme gerçekleşir. Her yeni hareket yeni bir durum yaratır ve bu da ileri bir değişime neden olur. Alışkanlıkları ve kurumları görece istikrar ve devamlılığın birliği olarak gören Veblen, kalıtım kavramını bir dönemden bir sonrakine geçen özellikler olarak alışkanlıkların ve kurumların aktarımına uygulamıştır. Kurumlar geçmiş sürecin ürünleridir. İçgüdüler kalıtsal özelliklerdir. Buna göre kurumların ve alışkanlıkların görece istikrarı ve devamlılığı, onları sosyo-ekonomik alandaki evrimci seleksiyonun anahtar nesnelere yapar. Sosyal evrimde kurumların doğal seleksiyonu vardır. Doğal seleksiyon yasaları, insani kurumlara uygulanabilir. Bu nedenle Veblen'in Darwinci terminoloji kullanması, metaforla sınırlanamaz. Sosyo-ekonomik sistemlerin evrimi, Darwinci varyasyon/değişim, kalıtım ve doğal seleksiyonla uyumludur. Veblen, Darwinci teorinin doğayla sınırlanmasına inanmaz (Hodgson, 2008, 402-403; Rutherford, 1998, 466). Aynı zamanda Veblen' göre Darwinizm, kapitalist toplumdaki teknolojik değişimi anlamak için evrimci metafor olarak da hayati konumdadır. Veblen kapitalist toplumdaki teknolojik değişimi anlamayı, döneminin meslektaşları gibi fizikten alınan statik denge yaklaşımıyla değil, dinamik süreç kavramıyla yapar (Hodgson, 1992, 286; Hodgson, 2013a).

Kurumları merkeze alan evrimci bir iktisat bilimi geliştirme çabasındaki Veblen bunu *The Aylak Sınıfın Teorisi (Theory of Leisure Class, 1899)*, *İş Girişimi Teorisi (The Theory of Business Enterprise, 1904)*, *Uсталık İçgüdüğü (The Instinct of Workmanship, 1914)* ve *Mühendisler ve Fiyat Sistemi (The Engineers and the Price System, 1921)* kitaplarıyla ortaya koyar. Veblen'in kurumsal iktisadının temel kavramları olan içgüdü, alışkanlıklar, kurumlar ve bütün bunlardan hareketle geliştirdiği parasal güçlerle üretici güçler arasındaki gerilimli dinamiğin izahı bu metinlerde ayrıntılı olarak ortaya konur. Veblen, biyolojik temelli içgüdü kavramından yola çıkarak sosyolojik bir kavram olan kuruma ulaşır. Kurumu da pragmatist düşüncenin önemli kavramı düşünce alışkanlıkları ile açıklar. İçgüdüler, alışkanlıkların ve kurumların kümülatif evrimi için yalnızca bir başlangıç noktası oluştururlar (Yılmaz, 2018, 229).

Kurumsal iktisat Veblen'le başlatılmasına karşın kurumsal iktisatçılar arasında Veblen'in Darwinizme dair düşünceleri ihmal edilmiştir (Hodgson, 2004a). Ancak 1980 sonrasında canlanan yeni kurumsal iktisat, oyun teorisi ve evrimcilikle beraber hem Veblen'e hem de Darwinizme ilgi artmıştır (Hodgson, 2007b). Örneğin, Jennings & Waller (1994, 1000), Mirowski'nin (1987) kurumsal iktisadı hermenotik sistemle ele aldığı tarzda, Veblen'in kültürel evrimciliğinin hermenotik sisteme oturtularak ele alınması gerektiğini vurgularlar. Hermenotik sistem, kapalılıktan ziyade açık uçluluğa, kültürel esnekliğe, insani niyetlilik ile sağduyuya ve problem çözmeye izin verir. Hermenotik sistemin bu imkânları, eleştirel aklın gelişimi, kültürler arası iletişim ve çoklu bakış açısı ile kültürel yeniden yorumlamayı ilişkilendirir. Şayet evrimcilik hermenotik sistemle beraber ele alınmaz ise, Veblen'in şiddetle karşı çıktığı "doğal yasalar", "ekonomik sınıflandırmacılık" ve zihnin "animistik" alışkanlıkları açıklanamaz. Veblen'in evrimci ekonomisinde evrimci ve kültürel süreçler ayrılamaz. Bireysel teleolojik eylem ve seleksiyon mekanizması kültürel hermenotikle açıklanabilir. Genellikle evrim teorisi Anglosakson düşünce geleneği

içinde ilerler ancak buradaki algılama bunu değiştirme gayretindedir.

1980 sonrası dönemde Nelson & Winter (1982), evrimci düşünceyi ekonomide tekrar canlandırmalarına karşın yine de Veblen'i ihmal etmektedirler. İlgili yazarlar yenilik ve değişim kavramları üzerinden Schumpeter'i önelemektedirler. Schumpeter'in evrimci düşüncesi ise Darwinizme dayanmamaktadır. Hodgson'a göre Schumpeter'in döneminde sosyal bilimlerde biyolojik analogiler popüler değildir. Bu nedenle Schumpeter evrimi, yazılarını güçlendiren metafor olarak kullanmıştır, biyolojik analogilerden kaçınmıştır. Ancak yine de Schumpeter, 20. yüzyılın en büyük ekonomistlerinden biridir ve aynı zamanda evrimcidir (Hodgson, 1997).

Hodgson ve birçok evrimci iktisatçıya göre Veblen evrimci iktisadi geliştirmesine karşın teorisini olgun bir forma kavuşturamamıştır. Metodolojisini kurumsal değişim teorisine uygulamakta başarısız olmuştur. Bu nedenle Post-Darwinist iktisat önerisi tamamlanmış ve mükemmel bir teori olmadığından ancak başlangıç düzeyi sunmaktadır. Kültürel değişimin ön teorisidir. Kendi öğrencileri için temel yaklaşımlar geliştirmiştir. Fakat sistematik bir teori kuramamıştır. Bu durum Darwinizmin Veblen'in döneminde de tam olarak anlaşılammış olmasından kaynaklandığı söylenebilir (Hodgson, 2004b, 357; Hodgson, 2008, 399; Rutherford, 1998, 464). Hodgson'a (2013a) göre sosyo-ekonomik evrimi, işletme stratejisini ve organizasyonel ekolojiyi anlamak için Veblen'in başlangıç teorisini, biyolojideki gelişmeleri de hesaba katarak *genelleştirilmiş Darwinizmle* mümkün olabilir.

3. Hodgson ve Genelleştirilmiş Darwinizm: İktisatta Bitmeyen Arayış Olarak Bilimcilik

Genel olarak Veblen, Marshall, Schumpeter ve Hayek ile ana hatları çizilen evrimci iktisat düşüncesinin günümüzdeki en güçlü temsilcilerinden biri Geoffrey M. Hodgson'dır. Veblen ve Darwin'in düşüncelerine yaslanarak orijinal kurumsal/evrimci bir iktisat düşüncesi geliştiren ve bunu tüm sosyal teorisine yediren Hodgson, aynı zamanda bu düşüncesinin yeni ana akım iktisat olduğu/olması gerektiği görüşündedir (Hodgson, 2007a; Hodgson, 2007b). Ancak Hodgson'a göre Darwinizmin etrafındaki bazı yanlış anlamalar buna engel olmaktadır. Örneğin, Darwinizm, ırkçılığın, cinsiyetçiliğin, ulusalcılığın ve emperyalizmin bir biçimi değildir. En güçlü olanın hayatta kalmasını meşrulaştırmaz. Militan çatışmanın kaçınılmazlığını veya arzu edilebilir olmasını içermez. İşbirliği veya alturizmi dışlamaz. Evrim, genel olarak optimizasyon veya ilerlemeyi içermez. Sosyal fenomenler sadece biyolojik terimlerle açıklanamaz. Organizmalar da sadece kendi kalıtlarıyla açıklanamaz. İnsanın amacı önemsiz değildir veya insan etkinliği mekanik değildir. Darwin, evrimi asla amacı olmayan kör bir süreç olarak tanımlamamıştır (Hodgson, 2004a, 8; Hodgson, 2013a, 975). Bu yanlış anlamalar 20. yüzyılın büyük bir bölümünde hem Veblenci kurumsal iktisadın hem de Darwinizmin popüleritesini yitirmesine neden olmuştur.

Hatta Hodgson'a göre söz konusu yanlış anlamalardan ötürü, evrimci iktisatçıları da kapsayan bazı sosyal bilimciler, biyolojik analogilerin ve Darwinizmin sosyo-ekonomik evrime uygulanmasını kuşkuyla karşılamışlardır. Darwinci olmayan bu evrimcilere göre *kendiliğinden örgütlenme (self-organisation)* ve *yapay seleksiyon (artificial selection)*, biyolojik analogilere ve Darwinizme alternatiftir (Hodgson, 2002). Hodgson'a göre (2004b; 2007b; 2008) kurumsal iktisatçılar da Veblen'den esinlenmelerine karşın Veblen'in Darwinizme ait düşüncelerini ihmal etmişlerdir. Birinci Dünya Savaşı sırasında sosyal bilimciler tarafından Darwinizm, evrimcilik ve

biyolojik düşüncelere çok sayıda tepki gelmiştir. Bu tepkiler içgüdü- alışkanlık psikolojisinin reddi ve davranışçılığın benimsenmesiyle birleşince kurumsal iktisat Darwinizmi terk etmiştir. Wesley Mitchell, kurumsalcılığın temelindeki içgüdü-alışkanlık psikolojisine ve Darwinizme güvenini zamanla yitirmiştir. Mitchell'e göre Darwinci bakış açısı insan zihnini geçersiz kılmaya çalışmıştır. John Commons, Darwinizmin sosyo-ekonomik evrimi anlamak için uygun olmadığını ısrarla vurgulamıştır. Commons'a göre ekonomik fenomen yapay seleksiyonun ürünüdür, doğal seleksiyonun değil. Yapay seleksiyon, doğal seleksiyondan önce gelir. Darwinizm, *niyetliliği (intentionality)* dışlamaktadır. Veblen sonrası önemli kurumsal iktisatçılardan Clarence E. Ayres de Darwinizmi reddetmiştir. Ayres'e göre de Darwinizm modası geçmiş bir düşüncedir ve Darwin'in doğal seleksiyon mekanizması geçersizdir. Ayres kendi pozisyonunu evrimci olarak ifade etse de bu evrimcilik, biyolojiye referans vermeyen Schumpeter tarzı bir evrimciliktir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurumsalcılığa olumsuz bakılması nedeniyle Ayres ve takipçileri "evrimci" sıfatını uygun görmüşler ve böylece Veblenci Darwinist gelenekten ayrıldıklarını belirterek evrimciliği "değişim" kavramı içinde yorumlamışlardır. Veblen sonrasında kurumsal iktisatçılar post-Darwinci iktisadı büyük oranda terk etmişlerdir. Ancak kurumsal iktisat geleneğinde David Hamilton, süreç ve değişim kavramları üzerinden Darwinizmi canlandırmaya çalışmıştır (Hodgson, 2003, 91-93).

Söz konusu itirazlara karşın Hodgson'a göre, en güçlü olanın hayatta kalması fikri, Darwin'e değil, Spencer'e aittir. Spencer Lamarckçıdır. Lamarckçılık, karakterlerin evrimsel süreçlerdeki bireysel organizmalar tarafından kalıtım yoluyla oluştuğunu kabul eden bir doktrindir. Evrimsel süreç için kalıtım önemlidir. Bu nedenle Lamarckçılığa dayanan Spencer biyolojik indirgemecedir. Sosyal evrim, insanoğlundaki organik değişiminin oranına bağlıdır. İnsan organizmasının evrimi, sosyo-ekonomik gelişmeyi içerir. Lamarck-Spencer tarzı evrimci yaklaşımın iktisattaki karşılığı Marshall'da

bulunur (Hodgson, 2013b, 964). Hodgson için Lamarckçı/Spencerci bu kalıtımın biyolojik indirgemecilikten kurtulması için Darwinizmin doğal seleksiyon mekanizmasına ihtiyacı vardır (Hodgson & Knudsen, 2006, 13; Hodgson, 2013a). Veblen ise, evrimi bu şekilde ele almaz. Veblen, biyolojik indirgemeci değildir (Hodgson, 1998, 416). İçgüdüler kalıtım yoluyla geçer ancak bunlar sadece başlangıçtır. İnsanın sosyal gelişim aşamasında içgüdüler doğrudan davranışları etkilemez. İçgüdülerin verilmesi ve çevre zaman içinde grupların davranışlarını belirler. Alışkanlıkların ve kurumların birikimli gelişim süreçleri, içgüdüleri zamanla geri plana iter ve böylece Veblen'in Darwinci düşüncesi biyolojik indirgemecilikten kurtulur (Rutherford, 1998, 466-467).

Hodgson, hem kendi yaklaşımını hem de Veblenci kurumsal iktisadı, Richard Dawkins ve Daniel Dennett'in önerdiği *evrensel Darwinizme* yakın bir şekilde *genelleştirilmiş Darwinizm* olarak sunar (Poirot, 2007, 155). Hodgson için evrensel Darwinizm genelleştirilmiş Darwinizm olduğu müddetçe metafor olmanın ötesinde bir ontoloji ve ontolojiyi de içine alan meta teoridir. Darwinizmin varyasyon/değişim, kalıtım ve doğal seleksiyon ilkeleri, sadece biyolojiye uygulanmaz. Zihinsel, epistemolojik, moral, sosyal ve hatta kozmik evrime uygulanacak geniş bir meta teori içerir. Darwinizm bütün kompleks ve açık sistemlere uygulanacak genel/üst teoridir. İlgili meta teori biyolojik indirgemecilik veya "biyolojik emperyalizm"⁷ değildir. Evrensel Darwinizm, bütün özel/spesifik bilimsel alana yardımcı olacak açıklamalar seti olduğu takdirde önem kazanmaktadır (Hodgson, 2002, 269-270). Darwinci ilkeler her şeyi açıklamaz. Bu nedenle bu ilkelerin biyolojiden sosyal evrime aktarılması benzer değildir. Biyoloji ve sosyal alan birbirinden

---

⁷ Hodgson burada neoklasik iktisadın metodolojik emperyalizm kavramına gönderme yapmaktadır. Metodolojik emperyalizmden neoklasik iktisadın rasyonel seçim teorisini sosyoloji ve politik bilim gibi komşu disiplinlere yayarak bütün insan davranışlarını açıklama iddiası kastedilmektedir. Ayrıntılı bir tartışma için bkz. Lazear (2000). Ancak Hodgson (2002, 271), Darwinizmi meta teori şeklinde ele alarak bu sorunun üstesinden gelme gayretindedir.

farklıdır. Darwinizmin meta teorik çerçevesi, biyoloji ve toplumdaki evrimci mekanizma farklılıklarını gözden kaçırmaz. Darwinci ilkeler sosyal alanı açıklamak için yeterli değildir ama gereklidir. Darwinizmin genel ilkeleri, çok katmanlı bir biçimde oluşan karmaşık nüfus sistemlerini teorileştirmek için ipuçları sunar. Kompleks sistemlerdeki evrimi anlamaya çalışan özel ve detaylı meta teoridir. Darwinizmin sosyal evrime genelleştirilmesi, gelenek, kurallar, alışkanlıklar ve kurumlar gibi toplumsal entitelerin popülasyonlarını ele almak içindir. Hatta kapitalizmin tarihsel gelişimini anlamak için de önemlidir (Hodgson & Knudsen, 2006, 15-16; Hodgson, 2015). Örneğin, insan nüfusunun karmaşıklığı son birkaç binyılda çarpıcı bir şekilde artış gösterirken doğadaki karmaşık organizmaların ortaya çıkması milyonlarca yılı almıştır. Evrimci iktisat bunu nasıl açıklayabilir? Genelleştirilmiş Darwinizmin çerçevesi bu soruya verimli bir sorgulama hattı sunar. İlk önce nüfus sistemlerindeki genel karmaşıklık potansiyelinin nasıl geliştiği sorusuna cevap verir. Önemli bir sonuç, karmaşıklık potansiyelinin genişlemesi için bilgilerin kopyalanması gereklidir (Hodgson & Knudsen, 2012, 335).

Darwinizmi eleştirenler genelleştirme ve analogi arasındaki ayrıma dikkat etmemektedirler. Oysa genelleştirilmiş Darwinizm, biyoloji ve sosyal bilimler arasında gerçekleşen bir analogi olarak değerlendirilmemelidir. Analogide bir alandaki fenomen ve süreçler bir başka alanı araştırmak için referans noktası alınır. Farklılıklar *benzeşmezlikler (dis-analogies)* olarak kabul edilir. Bu nedenle sosyal evrim, tekrarlama mekanizması ve farklı entitelerden ötürü, biyolojik evrime benzemez. Bilimdeki genelleştirme ise kasıtlı bir şekilde herhangi birine öncelik vermeden farklı fenomenler ve süreçleri sıralar. Mümkün olduğunca bilim adamları paylaşılan ilkeleri kanıt getirerek verili entiteler ve süreçleri farklı görürler. Ancak genelleştirilmiş Darwinizmde bu entitelerin ve süreçlerin ortak ilkeleri son derece soyut olarak ele alınmalı ve herhangi birine özgü ayrıntılı mekanizmaları yansıtacak belirli bir alan olmamalıdır. Örneğin, fizikteki hareket yasaları, aralarında büyük şekil ve

kompozisyon farkları olmasına karşın gezegenler, roketler ve bilardo toplarına eşit şekilde uygulanabilir. Özellikler arasında büyük farklar olmasına rağmen, soyut seviyede, aynı ilkeler bütün fenomenlere uygulanabilir ve bu alanlar genelleştirilebilir. Biyoloji ve sosyal bilimlerde fenomenler çok komplekstirler ancak bilim adamları bu kompleks fenomenleri açıklayacak tamamlayıcı ve yardımcı genel ilkeler getirirler (Aldrich vd., 2008, 579-580; Hodgson, 2013a, 978).

Ayrıca Hodgson için Darwinizme dayanan kurumsalcılık, ahlak meselesini de açıklar. Çünkü evrimsel ve kültürel güdülerimizin kökenleri bizi ahlak meselesine yönlendirir. Ahlaki güdüler evrimsel kökene sahiptir ve başkalarıyla etkileşimle sürdürülürler. Ahlak bireysel bir fenomen olduğu kadar sosyal bir fenomendir de. İnsanların ahlaki kapasiteleri vardır. Ancak aynı zamanda insanlar bencildir de. Evrim, sosyo-kültürel ortamlarda bize ahlaki gelişimimize uygun içgüdüler sağlamakla beraber bencilliği teşvik edebilecek açlık ve şehvet gibi temel içgüdüleri sağlamıştır. Sosyalleşmemiz sayesinde tipik bir şekilde biyolojik olarak kalıtsal dürtülerin farklı derecelerde ve farklı şekillerde uzatıldığı veya kısıtlandığı karmaşık kişiliklere dönüşürüz (Hodgson, 2014, 102).

Görüldüğü üzere Hodgson, birçok çalışmasında Darwinizm etrafındaki yanlış anlamaları bertaraf etmeye çalışarak Darwinizm savunusu yapmaktadır. Hodgson için genelleştirilmiş Darwinizm kompleks nüfus sistemlerini açıklayan temel yaklaşımlar sunar. Nüfustaki çeşitliliğin yenilenmesi ve kaynakları; bilgilerin nüfus içerisinde bir entiteden bir diğerine nasıl geçtiği; neden bazı entitelerin hayatta kalmada başarılı oldukları Darwinizmin değişim, kalıtım ve doğal seleksiyon ilkeleriyle açıklanabilir. Bu nedenle Darwinizm biyolojik alanla sınırlanamaz, genelleştirilmesi gerekir. Ancak Hodgson, bunu önerirken biyolojik indirgemecilikten kaçınmanın gerekliliğini de vurgulamaktadır. Genelleştirilmiş Darwinizmin ilkelerini önemsemek sosyal evrimi büyük ölçüde veya tamamen biyolojik terimlerle açıklamak anlamına gelmez. Darwinci

ilkeler, önemli genetik bir değişim olmasa bile, sosyal evrime uygulanabilir. Organizasyonlar ve bunların bileşenleri olan gelenek ve rutinleri kapsayan sosyo-ekonomik birimlerin yerine Darwinci ilkeler uygulanır. Genelleştirilmiş Darwinizm, biyolojik analogilerle ilgili değildir. Bunun yerine ontolojik ortaklık üzerinde durur. Ontolojik ortaklığa örnek olarak genel olasılık kuramıdır. Bu kuramın prensipleri genişçe paylaşılan özellikleriyle farklı fenomenlerin çeşitliliğine uygulanabilir (Hodgson & Knudsen, 2012, 328-329; Hodgson, 2013a). Hodgson'ın önerdiği genelleştirilmiş Darwinizmin ontolojik ortaklık mı veya meta teorik bir çerçeve mi olduğu tam olarak net değildir. Hodgson tarafından genelleştirilmiş Darwinizm bazen hemen hemen her şeyi açıklayan bir meta teori olarak ele alınırken bazen de insan varlığına ilişkin ontolojik bir yaklaşım olarak sunulur. Literatürde böylesine bir karmaşıklık bulunmaktadır. Ancak kesin olan Hodgson'ın ister meta teorik bir çerçeve olarak isterse de ontolojik ortaklık olarak Darwinizmden bütün kariyeri boyunca vaz geçmediğidir.

Hodgson, muhtelif çalışmalarında biyolojinin ve evrimci bakış açısının doğa ya da sosyal bilimler söz konusu olduğunda ontolojik zemini teşkil edebileceğini savunur. Bir akıl yürütme yordamı olarak biyolojik benzetilere yakınlık sergiler. Üstelik bunun biyolojik bir indirgemecilik anlamına da gelmeyeceğini dile getirir. Hodgson'ın biyolojiyi neredeyse bütün bilimsel faaliyetin temeline yerleştirme gayreti ve bunu biyolojideki çağdaş gelişmelerle desteklemesi, bir imkân olarak sunulmasına karşın, aynı zamanda analizinin zaafını oluşturmaktadır. Çabasını indirgemecilikten kaçırma gayretine rağmen Hodgson'ın bu iddiası, kurumsal iktisat gibi iktisat ile sosyolojinin kavşağında varlığını sürdürmüş, ana akım iktisadi fizik bilimini taklitle itham etmiş, toplumsal yapı ve alışkanlıklara vurgu yapmış bir heterodoks iktisat okulunu bir tür doğa bilimine davet etmek anlamına gelmektedir (Yılmaz, 2007, 135; Yılmaz, 2018, 239).

Bu nedenle Hodgson'ın Veblen'in Darwinizme dair

düşüncelerini derinleştirmesi sonucu oluşan yeni evrimci iktisat teklifinin ana akım iktisadı değiştirecek düzeyde bir teorik atılım olduğu söylenemez. Çünkü bu atılım iktisadın eskiden beri sürdürdüğü doğa bilimi olma çabasına karşılık gelmektedir. Ana akım iktisat özelde fiziği genelde de doğa bilimlerini takip ve taklit ederek bilimsellik iddialarını sürdürmektedir. Bu takip ve taklitle iktisat, bir tür doğa bilimi olmak istemektedir. 19. yüzyılın ortalarında başlayan doğa bilimi olma gayretleri, İkinci Dünya Savaşı sonrasında doruğa çıkmıştır (Mirowski, 1984; Mirowski, 2002).⁸ Bu durum da ana akım iktisada güçlü bir teorik bütünlük yanında mekanik bir karakter kazandırırken ana akım iktisadı heterodoks iktisat okullarının eleştirisine konu yapmaktadır. Hodgson'ın Veblen'e yaslanarak geliştirdiği genelleştirilmiş Darwinizm önerisi, fizik özelinde başlayan iktisattaki bitmeyen doğa bilimi arayışının heterodoks bir iktisat okulu olan kurumsal iktisatta da güçlü bir şekilde karşılık bulduğunu göstermektedir. Burada yapılan veya yapılmak istenen doğacılık temelinde bir sosyal teori inşasıdır. Dolayısıyla 19. yüzyıl düşünsel kodlarına bir dönüş çağrısıdır. Özelde evrimci düşünce genelde de doğacılık düşüncesi 19. yüzyıl düşünsel koşullarına gömülüdür.⁹

⁸ Philip Mirowski (1984, 363-364), neoklasik iktisadın, 1870 ve 1880'li yıllarda fizik bilimini benimseyerek ortaya çıktığını iddia etmektedir. Hatta neoklasik iktisadın fizik taklidi, bir metafor olmanın ötesinde, S. Jevons ve L. Walras tarafından bilim olmanın koşulu olarak sunulmuştur. 19. yüzyıl fiziğinin benimsenmesi, iktisadın bilim olma çabalarının kaçınılmaz sonucudur.

⁹ Schumpeter'e göre (2006, 412-419), evrimcilik terimi, 19. yüzyılın temel düşünüş biçimlerinden biridir. Bu bakımdan beş farklı biçimde kendini gösterir. İlk evrimcilik biçimi, filozofların evrimciliğidir. Özellikle Hegel felsefesi buna örnektir; bütüncül bir metafizik varlığın (ruh gibi) teleolojik nitelikteki değişimini dikkate alır. İkinci tür evrimcilik, Marksist evrimciliktir ve sosyal evrimi dikkate almaktadır. Üçüncü biçim, daha genel olan ve sosyal aşamaları dikkate alan tarihçilerin evrimciliğidir. Buna benzer ama ayrı tutulması gereken dördüncü yaklaşım, Condorcet ve Comte gibi düşünürlerle eşleştirilen entelektüel evrimciliktir ve Aydınlanma ile aklı uygunluk düşünceleriyle nitelenen evrimci görüştür. Son evrimci yaklaşım ise, Darwin evrimciliğidir. Darwin ve Lamarck ile eşleştirilen biyolojik evrim anlayışıdır. Bütün bu evrimci anlayışlar birbiriyle ilişkili olsalar da, aslında hepsi birbirinden bağımsız gelişmiştir. Dolayısıyla, genellikle hepsinin de Aydınlanma düşüncesiyle eşleşen değişme, ilerleme, gelişme, evrim ve

19. yüzyılda altın çağını yaşayan evrimcilik düşüncesi, 20. yüzyılda karanlık çağını yaşamış ve itibardan düşmüştür. Hatta entelektüel itibar için yazarlar açısından kullanımı “sorunlu” görülmüştür. Evrimcilik terimi 1914’ten 1980’e kadar iktisatta başlık veya alt başlık şeklinde sadece 17 defa kullanılmıştır. Ancak 20. yüzyılın sonlarına doğru evrimci teoriye özelden iktisadın genelde ise sosyal teorinin ilgisi tekrar artmıştır. Bunda Amerika ve Avrupa’da kurumsal, Avusturyan ve Schumpeterci yaklaşımların yaygınlaşmasının payı büyüktür (Hodgson, 1996, 698). Rekabetin dinamik bir süreç olarak ele alınması, yenilik düşüncesinin yaygınlaşması ve İkinci Dünya Savaşı sonrası mikro iktisadı domine eden denge yaklaşımının zayıflaması sonucu evrimci yaklaşım yükselişe geçmiştir (Nelson & Winter, 2002, 24). Ayrıca 1982 yılında yayınlanan Richard R. Nelson ve Sidney G. Winter’in *Ekonomik Değişimin Evrimci Teorisi (An Evolutionary Theory of Economic Change)* adlı çalışmanın da payı vardır (Dosi & Nelson, 1994, 153). Söz konusu çalışma sonrası evrimci iktisatla ilgili yayınlarda müthiş derece bir artış gözlemlenmiştir. İktisatla beraber işletme, yenilik, organizasyon ve yönetim araştırmalarında da evrim ve evrimcilik terimleri çokça kullanılmıştır. Bu kadar çeşitli araştırmalarda kullanılmasının nedeni, evrimciliğin meta-teorik bir karakter taşımasıdır (Hodgson & Lamberg, 2018, 168).

Evrimci ve nörobiyolojik yaklaşımların yükselişine paralel olarak gelişen doğal belirlenimcilik karşısında Habermas, 2000’li yıllarda din ve doğacılık konusunda yazarken kendisi bir anlamda 19. yüzyıla geri dönmüş gibi hissettiğini belirtmiştir. Habermas’a (2009, 145-147) göre görüntüleme teknikleriyle desteklenen beyin araştırmalarından elde edilen sonuçlar, eski bir felsefi tartışmaya güncellik kazandırmıştır. Belirlenimci bir doğa biliminin yükselişinin seçim özgürlüğünü ortadan kaldıracağı şeklindeki tartışmayı

---

mükemmelleşme kavramlarıyla akıl yürütmenin, 19. yüzyılın karakteristik düşünce biçimi olduğu söylenebilir. Evrim, 19. yüzyılın temel düşünüş biçimidir (Güzel & Özel, 2011, 3-4; Özel, 2011, 138).

alevlendirmiştir. Bu bağlamda günümüz entelektüel iklimi doğacı dünya görüşünün yaygınlaşması ve dini taassupların siyasi etkisinin artışı arasında seyretmektedir. Habermas'ın ilgili tartışmadaki tercihi ise bilimci olmayan veya “yumuşak” bir doğalcılıktan yanadır.

4. Sonuç

1980'den günümüze ana akım iktisat, yeni araştırma programlarının ve evrimci iktisadın meydan okumasıyla karşılaşmıştır. Söz konusu meydan okuma karşısında ana akım iktisat evrimci iktisadı bünyesine katarak tepki vermiştir. Bu nedenle, evrimci iktisat, Hodgson tarafından yeni ana akım iktisat olarak sunulmuştur. Ancak Hodgson'ın ilgili sunumunun veya önerisinin yeni ana akım iktisat olarak görülmesi zordur. Çünkü bu öneri iktisadın ve bütün sosyal bilimlerin biyoloji etrafında gelişmesini içermektedir. Genelleştirilmiş Darwinizm, biyolojik indirgemecilik olmasa da, bir şekilde bütün sosyal teorinin doğa bilimi temelinde örgütlenmesini ifade etmektedir. Zaten ana akım iktisat olarak neoklasik teori, fizik özelinde yaklaşık iki yüzyıldır bunu “başarılı” bir şekilde gerçekleştirdiğinden, biyoloji etrafında yeniden böyle bir çabanın olması, “başarılı” bir tarihin reddi manasına gelmektedir. Ana akım neoklasik iktisadın doğa bilimlerini “başarılı” taklit tarihi, rasyonel seçim metodolojisi ve yeni araştırma programlarını bünyesine katma gücü, neoklasik iktisada yeterli esneklik sağlamaktadır. Evrimci iktisat, bu esnekliğe dâhil olarak ana akımın yeni metotlarından biri şeklinde varlığını devam ettirebilir, ancak yeni ana akım iktisat olarak var olması zor görünmektedir.

Yine de yeni araştırma programlarından biri olarak tekrar yaygınlaşan evrimci iktisadın gücünün, bilimsel bir metodoloji olduğu kadar, 19. yüzyıldan devraldığı ontolojik mirası taşımasından kaynaklandığı söylenebilir. Dolayısıyla günümüzde evrimci iktisadın yükselişi, bir taraftan 19. yüzyıldakine benzer şekilde hem doğa biliminde hem de sosyal bilim de tek geçerli bilim metodolojisi ve

hatta metodoloji olmanın ötesinde ontoloji teklifini içerirken diğer taraftan Batı düşüncesinin doğalcılık ve bilimcilik şeklinde tekrar örgütlendiğini göstermektedir. Bu bağlamda Habermas (2009, 175), Kant'ı Darwin ile barıştırmaya çalışarak “yumuşak” doğacılık ile felsefi düşünceyi sentezleyerek bir çıkış yolu aramaktadır. Bu durumu lehine çevirmek isteyen ana akım iktisat ise, evrimci iktisadın bazı yönlerini de bünyesine katarak yenilenme çabasıdır. Ancak söz konusu durum sadece iktisat disiplini ile ilgilendirmemektedir. İktisat özelinde başlayan ve bir yönüyle metodolojik çoğulculuk ve bilimsel zenginleşme olarak görünen ama diğer yönüyle düşünsel bir tıkanıklığı/krizi ifade eden söz konusu tartışma, aynı zamanda bilimler yoluyla örgütlenen ve kendini ifade eden Batı düşüncesinin de krizidir. Evrim ve iktisat özelindeki tartışma, bütün yönleriyle Batı düşüncesini ilgilendirmektedir. Evrimcilik düşüncesi, benimseyen düşünürler arasında farklılık olsa da, 19. yüzyılda entelektüel işbölümüyle kendini ifade eden bütün Batı düşüncesini baştan sona kat eden bir yaklaşımdır. Deyim yerindeyse ilgili tartışma bağlamındaki sorun Batı düşüncesinin temel sorunudur. Çünkü doğacı düşünceden kaynaklanan doğal yasalar Batı düşüncesinin kültürel matrisine derinden yerleşmiştir (Mirowski, 1987, 1024). Bu nedenle evrim ve iktisat temelinde devam eden tartışma, bilimler yoluyla örgütlenen Batı düşüncesinin doğasına yönelik bir sorguyu da içermelidir. Aksi halde ilgili tartışmanın kısır bir metodolojik tartışmaya dönüşme ihtimali vardır.

Kaynakça

Aldrich, Howard. E. vd. “In Defence of Generalized Darwinism”. *J Evol Econ* 18 (2008), 577-596.

Boettke, Peter J. “Evolution and Economics: Austrians as Institutionalists”. *Research in the History of Economic Thought and Methodology* 6 (1989), 73-89.

- Colander, David. "The Death of Neoclasical Economics". *Journal of the History of Economic Thought* 22/2 (2000), 127-143.
- Colander, David vd. "The Changing Face of Mainstream Economics". *Review of Political Economy* 16/4 (2004), 485-499.
- Davis, John B. "The Turn in Economics: Neoclassical Dominance to Mainstream Pluralism?". *Journal of Institutional Economics* 2/1 (2006), 1-20.
- Davis, John B. "The Turn in Recent Economics and Return of Ortodoxy". *Cambridge Journal of Economics* 32 (2008), 359-366.
- Davis, John B. "Is Mainstream Economics a Science Bubble?". *Review of Political Economy* 29/4 (2017), 523-538.
- Davis, John B. "Economics and Economic Methodology in A Core-Periphery Economic World". *Brazilian Journal of Political Economy* 39/3 (2019), 408-426.
- Dosi, Giovanni & Nelson, Richard R. "An Introduction to Evolutionary Theories in Economics". *J. Evol. Econ.* 4 (1994), 153-172.
- Foucault, Michel. *Kelimeler ve Şeyler: İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi*. çev. Mehmet Ali Kılıçbay. Ankara: İmge Kitabevi, 2001.
- Güzel, Cemal & Özel, Hüseyin. "İktisat ve Sosyal Teoride Evrim Düşüncesi". *Amme İdaresi Dergisi* 44/3 (2011), 1-26.
- Habermas, Jürgen. *Doğacılık ve Din Arasında Felsefi Denemeler*. çev. Ali Nalbant. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2009.

Hayek, Friedrich A. *The Fatal Conceit: The Errors of Socialism*. London: Routledge, 1992.

Hayek, Friedrich A. *Kanun, Yasama Faaliyeti ve Özgürlük: Kurallar ve Düzen 1. Cilt*. çev. Atilla Yayla. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 1994.

Hodgson, Geoffrey. M. "Thorstein Veblen and post-Darwinian Economics". *Cambridge Journal of Economics* 16/3 (1992), 285-301.

Hodgson, Geoffrey. M. "The Challenge of Evolutionary Economics". *Journal of Institutional and Theoretical Economics* 152/4 (1996), 697-706.

Hodgson, Geoffrey. M. "The Evolutionary and non-Darwinian Economics of Joseph Schumpeter". *J. Evol. Econ.* 7 (1997), 131-145.

Hodgson, Geoffrey. M. "On the Evolution of Thorstein Veblen's Evolutionary Economics". *Cambridge Journal of Economics* 22 (1998), 415-431.

Hodgson, Geoffrey. M. "What is the Essence of Institutional Economics?". *Journal of Economic Issues* 34/2 (2000), 317-329.

Hodgson, Geoffrey. M. "Darwinism in Economics: from Analogy to Ontology". *J. Evol. Econ.* 12 (2002), 259-281.

Hodgson, Geoffrey. M. "Darwinism and Institutional Economics". *Journal of Economic Issues* 37/1 (2003), 85-9

Hodgson, Geoffrey. M. *The Evolution of Institutional Economics: Agency, Structure and Darwinism in American Institutionalism*. London: Routledge, 2004a.

- Hodgson, Geoffrey. M. "Veblen and Darwinism". *International Review of Sociology* 14/3 (2004b), 343-361.
- Hodgson, Geoffrey. M. & Knudsen, Thorbjørn. "Why We Need a Generalized Darwinism, and Why Generalized Darwinism is Not Enough". *Journal of Economic Behavior & Organization* 61 (2006), 1-19.
- Hodgson, Geoffrey. M. "Evolutionary and Institutional Economics as the New Mainstream?". *Evol. Inst. Econ. Rev.* 4/1 (2007a), 7-25.
- Hodgson, Geoffrey. M. "The Revival of Veblenian Institutional Economics". *Journal of Economic Issues* 41/2 (2007b), 325-340.
- Hodgson, Geoffrey. M. "How Veblen Generalized Darwinism". *Journal of Economic Issues*, 42/2 (2008), 399-405.
- Hodgson, Geoffrey. M. & Knudsen, Thorbjørn. "Generalized Darwinism and Evolutionary Economics: From Ontology to Theory". *Biol Theory* 6 (2012), 326-337.
- Hodgson, Geoffrey. M. "Understanding Organizational Evolution: Toward A Research Agenda Using Generalized Darwinism". *Organization Studies* 34/7 (2013a), 973-992.
- Hodgson, Geoffrey. M. "Come Back Marshall, All Is Forgiven? Complexity, Evolution, Mathematics and Marshallian Exceptionalism". *Euro J. History of Economic Thought* 20/6 (2013b), 957-981.
- Hodgson, Geoffrey. M. "The Evolution of Morality and the End of Economic Man". *J Evol Econ* 24 (2014), 83-106.

- Hodgson, Geoffrey. M. "Conceptualizing Capitalism: A Summary". *Competition & Change* 20/1 (2015), 37-52.
- Hodgson, Geoffrey. M. - Lamberg, Juha-Antti. "The Past and Future of Evolutionary Economics: Some Reflections Based on New Bibliometric Evidence". *Evolut Ins Econ Rev* 15 (2018), 167-187.
- Hodgson, Geoffrey. M. "The Meaning and Future of Heterodox Economics: A Response to Lynne Chester". *Economic Thought* 8/1 (2019a), 22-29.
- Hodgson, Geoffrey. M. *Is There A Future for Heterodox Economics? Institutions, Ideology, and A Scientific Community*. Cheltenham: Edward Elgar, 2019b.
- Jennings, Ann & William Waller. "Evolutionary Economics and Cultural Hermeneutics: Veblen, Cultural Relativism, and Blind Drift". *Journal of Economic Issues* 28/4 (1994), 997-1030.
- Lazear, Edward P. "Economic Imperialism". *The Quarterly Journal of Economics* 115/1 (2000), 99-146.
- Mirowski, Philip. "Physics and the 'Marginalist Revolution'". *Cambridge Journal of Economics* 8 (1984), 361-379.
- Mirowski, Philip. "The Philosophical Bases of Institutional Economics". *Journal of Economic Issues* 21/3 (1987), 1001-1038.
- Mirowski, Philip. *Machine Dreams Economics Becomes a Cyborg Science*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
- Nelson, Richard R. & Winter, Sidney G. *An Evolutionary Theory of Economic Change*. Cambridge: The Belknap Press, 1982.

- Nelson, Richard R. & Winter, Sidney G. "Evolutionary Theorizing in Economics". *Journal of Economic Perspectives* 16/2 (2002): 23-46.
- Özel, Hüseyin. "Evrimsel İktisat: Yöntem Bilgisi İlkeleri". İktisatta Yeni Yaklaşımlar. Haz. Ercan Eren - Metin Sarfati. 135-162. İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.
- Poirot, Clifford. "How Can Institutional Economics be an Evolutionary Science?". *Journal of Economic Issues* 41/1 (2007), 155-179.
- Rutherford, Malcolm. *Institutions in Economics: The Old and the New Institutionism*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
- Rutherford, Malcolm. "Veblen's Evolutionary Programme: A Promise Unfulfilled". *Cambridge Journal of Economics* 22 (1998), 463-477.
- Schumpeter, Joseph A. *History of Economic Analysis*. Great Britain: Taylor & Francis, 2006 [1954].
- Veblen, Thorstein B. "The Evolution of the Scientific Point of View". *Essential Writings of Thorstein Veblen*. Haz. Charles Camic - Geoffrey M. Hodgson. 478-492. London: Routledge, 2011 [1908].
- Veblen, Thorstein B. "İktisat Neden Evrimsel Bir Bilim Değildir?". Seçilmiş Makaleler. Haz. Eren Kırmızıaltın. 71-93. Ankara: Heretik Yayınları, 2017 [1898].
- Witt, Ulrich. "What is Specific about Evolutionary Economics?". *J Evol Econ*. 18 (2008), 547-575.

Yılmaz, Feridun. "Avrupa'da Kurumsal İktisat: G.M. Hodgson Örneği". Kurumsal İktisat. Haz. Eyüp Özveren. 93-142. Ankara: İmge Kitabevi, 2007.

Yılmaz, Feridun. "İktisat, Kurumsal İktisat ve İktisat Sosyolojisi". *Sosyoloji Konferansları* 45 (2012-1), 1-17.

Yılmaz, Feridun. "Kurumsal İktisat: İktisat ile Sosyolojinin Sınırlarında Bir Tarih". İktisat Sosyolojisi. Haz. A. Arif Eren-Eren Kırmızıaltın. 223-251. Ankara: Heretik Yayınları, 2018.